

The Necessity of Philosophy of Medicine Course for Medical Students

Sadegh Yoosefee^{1,2}, Akram Heidari¹, Ahmad Reza Hemmati Moghaddam³, Morteza Heidari¹*

¹Spiritual Health Research Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

²Neuroscience Research Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

³Department of Philosophy, Sciences & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

***Corresponding Author:**
Sadegh Yoosefee; Spiritual Health Research Center, Neuroscience Research Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Email:
syoosefee@muq.ac.ir

Received: 3 Jan, 2018

Accepted: 24 Jun, 2018

Abstract

Background and Objectives: Philosophy of medicine as a field of study mainly concentrates on issues, such as ontology, epistemology, axiology, and logic. Although axiology has attracted more attention due to its position in medical ethics, especially in relation to modern medical ethical challenges, other topics of philosophy of medicine should be also considered important and necessary. Developing training courses at prestigious universities, publication of journals and books, holding conference meetings, are indicative of special attention to this relatively new field of knowledge. Some stipulated goals of Iran medical education system, such as critical thinking and problem solving skills, have also made these issues important and necessary to be paid attention to. Addressing philosophy of medicine in medical education program, can lead to contemplation on critical thinking, nature of rational thinking, its governing rules, and its role in health care system, and this is while, medical education system has taken distance from combination of wisdom and medicine, which is the main feature of former and influential Iranian physicians. Graduates of medical education system and provider of health services need to know the principles of health anthropology and the nature of health and disease in order to consider humans to be more than a body and to possess special dignity, and apply their professional practices and behaviors according to this approach. It seems that presenting the mentioned issues as a course entitled "Introduction to Medical Philosophy" to the medical students, may changes the attitude of health care providers.

Keywords: Philosophy of medicine; Medical education; Medical student; School of Medicine.

ضرورت ایجاد درس فلسفه پزشکی برای دانشجویان علوم پزشکی

صادق یوسفی^{۱،۲*}، اکرم حیدری^۱، احمد رضا همتی مقدم^۲، مرتضی حیدری^۱

چکیده

در فلسفه پزشکی به عنوان یک حوزه مطالعاتی؛ مباحثی همچون هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، ارزش‌شناسی و منطق مورد توجه قرار دارد. اگرچه ارزش‌شناسی با توجه به جایگاه آن در اخلاق پزشکی، به‌ویژه در ارتباط با چالش‌های اخلاقی پزشکی مدرن، توجه بیشتری را به خود معطوف کرده است؛ اما لازم است سایر مباحث فلسفه پزشکی نیز مهم و ضروری تلقی شوند. ایجاد دوره‌های آموزشی در دانشگاه‌های معتبر، انتشار مجلات، کتب و برگزاری نشست‌های هم‌اندیشی، حاکی از توجه ویژه به این حوزه نسبتاً نوظهور دانش می‌باشد. برخی از اهداف مصرح نظام آموزشی علوم پزشکی کشور مانند تفکر انتقادی و مهارت حل مسئله نیز توجه شایسته به این مباحث را ضروری و مهم ساخته است. پرداختن به فلسفه پزشکی در برنامه آموزش پزشکی می‌تواند به تأمل در پرسش‌های اساسی، از جمله در زمینه ماهیت تفکر عقلانی، قوانین حاکم بر آن و نقش آن در نظام سلامت منجر شود و این در حالی است که در آموزش پزشکی از تلفیق حکمت و طب که ویژگی مهم پزشکان پیشین و تأثیرگذار ایران زمین بوده، فاصله گرفته شده است. اینکه دانش آموخته نظام آموزش پزشکی و ارائه‌کننده خدمات سلامت، انسان را موجودی فراتر از جسم و برخوردار از کرامتی ویژه دانسته و اعمال و رفتار حرفه‌ای خود را بر چنین رویکردی مبتنی کند؛ نیازمند آموختن مبانی انسان‌شناسی سلامت، ماهیت سلامت، بیماری و مانند آن است. به نظر می‌رسد شاید با ارائه مطالب گفته‌شده در قالب واحد درسی «آشنایی با فلسفه پزشکی» به دانشجویان علوم پزشکی، بتوان امید داشت در نگرش ارائه‌کنندگان خدمات سلامت تغییری ایجاد گردد.

کلید واژه‌ها: فلسفه پزشکی؛ آموزش پزشکی؛ دانشجوی پزشکی؛ دانشکده پزشکی.

^۱مرکز تحقیقات سلامت معنوی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

^۲مرکز تحقیقات علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

^۳گروه فلسفه علم، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول مکاتبات:

صادق یوسفی؛ مرکز تحقیقات سلامت معنوی، مرکز تحقیقات علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

آدرس پست الکترونیکی:
syoosefee@muq.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۰/۱۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۴/۳

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Yoosefee S, Heidari A, Hemmati Moghaddam AR, Heidari M. The necessity of philosophy of medicine course for medical students. Qom Univ Med Sci J 2018;12(5):1-5. [Full Text in Persian]

مقدمه

شکی نیست فهم و حل مسائل در حوزه سلامت، نیاز به تأملات عمیق در مفاهیم پایه آن دارد. به نظر می‌رسد بخشی از مشکلات حوزه سلامت در کشور ناشی از غفلت در این موضوع باشد. به عبارت دیگر، جدی نگرفتن تأملات فلسفی به سطحی‌نگری و به تبع آن، عدم مهارت در حل مسائل حوزه سلامت منجر می‌گردد؛ چراکه این موضوع اساسی، بی‌اساس تلقی شده و بنای تمرکز بر روبناها قرار می‌گیرد. همچنین با این دید روبنایی، بیشتر توان دانشگاه‌ها معطوف به تربیت پزشکی است که در بهترین حالت، در حوزه تخصصی خود، از دانش و مهارت کافی برخوردار است، اما از حکمت و فلسفه رشته خود چیزی نمی‌داند. بدیهی است از فردی که فلسفه رشته خود را نیاموخته باشد، نمی‌توان انتظار رفتار نوع‌دوستانه و به تبع آن همدلانه متناسب با کرامت انسانی را داشت. مرحوم زکریای رازی نیز بر این نکته تأکید داشته‌اند و فیلسوف بودن را لازمه طیب بودن می‌دانستند. تعدادی از دانشگاه‌های معتبر جهان نیز دوره‌ها و رشته‌هایی را در حوزه فلسفه پزشکی ارائه کرده‌اند (۱، ۲). از طرفی، رشد روزافزون مجلات (۵-۳) و کتاب‌های مرتبط توسط ناشرین معتبر (۹-۶) را شاهد هستیم. با این حال، باوجود اهمیت موضوع، هنوز اقدام منسجمی در این خصوص در کشور انجام نشده است؛ لذا امید است طرح این موضوع در این مقاله، مقدمه‌ای برای توجه به این مقوله مهم در امر آموزش دانشجویان پزشکی باشد.

مروری بر دوره‌های مرتبط با فلسفه پزشکی در برخی از دانشگاه‌های معتبر و انجمن‌های علمی جهان

دانشگاه کنت (University of Kent): در این دانشگاه، دوره آموزشی فلسفه پزشکی جهت آشنایی دانشجویان با برخی از مسائل فلسفی مرتبط با پژوهش‌های پزشکی و حرفه پزشکی طراحی شده است. هدف از این دوره، آشنایی دانشجویان با تعاریف مفاهیمی همچون سلامت، کسالت و بیماری می‌باشد. در این دوره آموزشی به محدودیت‌های این مفهوم که حرفه پزشکی به عنوان یک علم طبیعی مدنظر قرار گیرد، پرداخته می‌شود. "اثر دارونما" تأثیر قوی تلقین بر جسم را نشان داده و دانشجویان ارتباط آن را با ایده‌های فلسفی در حوزه رابطه ذهن و بدن در نظر خواهند گرفت که در نهایت، مسائل اخلاقی حرفه پزشکی

مانند «مرگ با کمک پزشکی» را مورد بحث قرار خواهند داد (۱۰).

کالج کینگ لندن (King's College London): کالج کینگ لندن با برگزاری برنامه فلسفه پزشکی خود با حضور پزشکان، محققان پزشکی، فلاسفه و دانشجویان مشتاق، اقدام به ایجاد فضا برای گفتگوهای در حوزه فلسفه و پزشکی کرده است؛ از قبیل اینکه: «آیا درد را می‌توان به طور عینی اندازه‌گیری کرد؟ شواهد خوب کدامند؟ آیا من حق اتصال به آینده خود را دارم؟ آیا ذهن می‌تواند در بدن اثر بگذارد؟ تفاوت میان حالات ذهنی با حالات بدنی یا فیزیکی چیست؟ آیا حالات ذهنی همان حالات مغزی هستند؟» (۱۱).

انجمن عالی داروگران لندن

(The Worshipful Society of Apothecaries of London): در این مؤسسه، با برگزاری دوره‌هایی در حوزه فلسفه پزشکی در دانشکده تاریخ، فلسفه پزشکی و داروسازی، مدرک دیپلم اخلاق و فلسفه مراقبت‌های سلامت به شرکت‌کنندگان ارائه می‌گردد (۱۲).

دانشگاه آکسفورد (University of Oxford): در این دانشگاه گروه فلسفه و پزشکی فعال بوده و در بخش اهداف تشکیل این گروه آمده است: «باوجود، قابلیت نفوذ فلسفه در حرفه پزشکی، شواهد کمی درخصوص توجه دانشمندان علوم پزشکی یا پزشکان به فلسفه پزشکی وجود دارد. گروه فلسفه و پزشکی ما، این شکاف را از طریق بررسی مشکلاتی که هم از منظر فلسفی جالب بوده و هم مرتبط با علوم پزشکی و پزشکان باشد، مورد شناسایی قرار می‌دهد» (۱۳).

دانشگاه جرج تاون (Georgetown University): دانشکده پزشکی این دانشگاه با همکاری دپارتمان فلسفه، امکان مطالعه همزمان (Dual Degree) پزشکی و کارشناسی ارشد یا دکترا تخصصی فلسفه را فراهم کرده است. لازم به ذکر است این برنامه با همکاری دانشگاه جان هاپکینز اجرا می‌شود (۱۴).

دانشگاه مرکزی اروپا (Central European University): دوره فلسفه پزشکی در این دانشگاه برگزار می‌شود. از نتایج یادگیری پایان این دوره، درک درست از پایه‌های فلسفی برخی از مشکلات پزشکی، توانایی استفاده از تکنیک‌های فلسفی و

راهبردهای استدلالی توسط دانشجو ذکر شده است (۱۵).

دانشگاه کوین (Queen's University): از دوره‌های دایر در این دانشگاه می‌توان به فلسفه و پزشکی اشاره کرد. در این دوره به موضوعاتی همچون «بیماری چیست؟ چگونه پزشکی به تشخیص بیماری‌ها می‌پردازد؟ چگونه می‌توان درخصوص درمان آنها تصمیم گرفت؟ نگرش ما به طب جایگزین فعلی و ادعاهای دانشی آن چگونه باید باشد؟ دارونما چیست؟ آیا اثر دارونما مفاهیم استاندارد ما از دارو را به چالش نمی‌کشد؟ این واقعیت که مراقبت‌های بهداشتی، بخش بزرگی از اقتصاد مدرن است، چه اثری بر پزشکی دارد و چه بر سر دانش و حرفه پزشکی می‌آید وقتی که با کسب و کار بزرگ مرتبط می‌شود؟»، پرداخته می‌شود (۱۶).

مرکز پزشکی دانشگاه کانزاس

(University of Kansas Medical Center): در این دانشگاه، دوره تاریخ و فلسفه پزشکی توسط دانشکده تاریخ و فلسفه پزشکی ارائه می‌گردد (۱۷).

کالج دارتموث (Dartmouth College): بررسی برخی از مسائل فلسفی حوزه پزشکی، مدنظر دپارتمان فلسفه این دانشگاه است. تمرکز اصلی بر روی مسائل اخلاقی در برخورد با بیماران (مانند قیم بودن برای بیمار، پدرسالاری، رضایت آگاهانه، اتانازی و سقط جنین) بوده، همچنین برای روشن شدن مفاهیم مهمی مانند مرگ، کسالت و بیماری نیز تلاش می‌شود (۱۸).

دانشگاه کالج لندن (University College London): دپارتمان علم و فناوری این دانشگاه در قالب یک دوره آموزشی، مروری کلی بر حوزه جذاب فلسفه پزشکی برای دانشجویان فراهم می‌کند. براساس مطالعات موردی حاصل از پزشکی معاصر، این دوره با مسائل مفهومی عمده مربوط به پزشکی سر و کار دارد و به‌طور خلاصه در آن سؤال‌هایی در مورد پیدایش بیماری‌ها و درمان، علیت، الگوها و ساختار آنها، پیچیدگی، طبقه‌بندی و پزشکی مبتنی بر شواهد مورد بحث قرار می‌گیرند (۱۹).

دانشگاه تورکو فنلاند (University of Turku): در دوره فلسفه پزشکی این دانشگاه، دانشجویان در مورد پرسش‌های فلسفی، اخلاقی و مسائل علوم پزشکی مطالبی می‌آموزند. پس از مطالعه این دوره، از دانشجویان انتظار می‌رود به درک ماهیت

تفکر علمی پرداخته و با پژوهش مسئولانه آشنا شوند (۲۰).

دانشگاه کارولینای شرقی (East Carolina University): در این دانشگاه دوره فلسفه و پزشکی با رویکرد منطق و تفکر انتقادی برگزار می‌گردد (۲۱).

نتیجه‌گیری

با توجه به مشکلات ناشی از خلأ نگرش مطلوب به بیمار و بیماری در نظام سلامت؛ از قبیل نبود نگرش تحلیل‌گرایانه، درمان بیماری به‌جای بیمار در برخی مواقع و عدم توجه به مسائل فراجسمی و از طرفی، دایر بودن دوره‌های فلسفه پزشکی در دانشگاه‌های معتبر جهان و انتشار مجلات و کتب مرتبط، در اهمیت موضوع شکی باقی نمی‌ماند، ولی در کشور تاکنون اقدام زیربنایی و علمی نظام‌مندی صورت نگرفته است و اینکه «ما در پس این قافله‌ایم» از این جهت تأسف‌بارتر است که بالقوه محتوای لازم را داریم؛ چراکه افزون بر منابع موجود در فلسفه پزشکی جدید، منابع دینی ما نیز غنی از مباحث انسان‌شناسی، ماهیت تفکر عقلانی، قوانین حاکم بر آن، الهیات سلامت، رابطه روح و بدن، علم‌النفس و ... می‌باشند، ولی آن‌طورکه شایسته است برای استفاده کاربردی صورت‌بندی نشده است. پرواضح است خروجی چنین سیستم آموزشی در ارائه خدمات آن‌طورکه باید، مؤثر واقع نمی‌شود. همان‌طورکه اشاره گردید چون به موضوعات زیربنایی توجه کافی مبذول نشده است، با تغییر روش‌ها نیز نتیجه مطلوب حاصل نخواهد شد و از این‌رو، ارائه واحدهای درسی تحت عنوان «آشنایی با فلسفه پزشکی» به دانشجویان رشته‌های مختلف علوم پزشکی ضروری به‌نظر می‌رسد. شاید در آن صورت بتوان امید داشت در نگرش ارائه‌کنندگان خدمات سلامت، یعنی محصول نظام آموزشی، تغییری ایجاد گردد؛ البته باید اذعان کرد انجام این مهم با مشکلات فراوانی روبرو خواهد بود.

References:

1. Lancaster C, Sauerteig L. Taught MA in the history and philosophy of science and medicine. Durham University. Available From: <https://www.dur.ac.uk/philosophy/postgrad/taught/taughtscimed/>. Accessed June 23, 2018. Link
2. The history and philosophy of evidence-based health care. university of oxford. Available From: <https://www.conted.ox.ac.uk/courses/history-and-philosophy-of-evidence-based-health-care?code=B900-77>. Accessed June 23, 2018. Link
3. Journal of Medicine, Health Care and philosophy. Springer. Available From: <https://www.springer.com/philosophy/ethics+and+moral+philosophy/journal/11019>. Accessed June 23, 2018.
4. Journal of Medicine and Philosophy Oxford University. Available From: <https://academic.oup.com/jmp>. Accessed June 23, 2018.
5. Journal Theoretical Medicine and Bioethics. Springer. Available From: <https://www.springer.com/philosophy/epistemology+and+philosophy+of+science/journal/11017>. Accessed June 23, 2018.
6. Gabbay DM. Philosophy of medicine. Science Direct; 2011.
7. Howick J. The Philosophy of evidence-based medicine. John Wiley & Sons; 2011.
8. Pellegrino ED. The philosophy of medicine reborn. University of Notre Dame Pres; 2008.
9. Lee K. The philosophical foundations of modern medicine. Springe; 2013.
10. Philosophy of Medicine - PL570. University of Kent. Available From: <https://www.kent.ac.uk/courses/modules/module/PL570>. Accessed June 23, 2018. Link
11. MA philosophy of medicine. King's College London. Available From: <https://www.kcl.ac.uk/artshums/depts/philosophy/study/handbook/programmes/pgt/maphilmed.aspx>. Accessed June 23, 2018. Link
12. The philosophy of medicine. The Worshipful Society of Apothecaries. Available From: <http://www.apothecaries.org/the-philosophy-of-medicine/>. Accessed June 23, 2018.
13. The History and Philosophy of Evidence-Based Health Care. University of Oxford department of continuing education. Available From: <https://www.conted.ox.ac.uk/courses/history-and-philosophy-of-evidence-based-health-care?code=B900-77>. Accessed June 23, 2018. Link
14. Dual MD Programs. Georgetown University Department of philosophy. Available From: <https://philosophy.georgetown.edu/graduate/academic-programs/dual-md> Accessed June 23, 2018. Link
15. Philosophy of Medicine 2015/2016 Fall. Central European University. Available From: <https://ceulearning.ceu.edu/course/info.php?id=4116>. Accessed June 23, 2018. Link
16. 200 Level courses. Queen's University department of philosophy. Available From: <http://www.queensu.ca/philosophy/students/undergraduate/200-level-courses>. Accessed June 23, 2018. Link
17. Department of history and philosophy of medicine. KU medical center. Available From: <http://www.kumc.edu/school-of-medicine/history-and-philosophy-of-medicine.html>. Accessed June 23, 2018. Link
18. Department of Philosophy. Dartmouth. Available From: <http://philosophy.dartmouth.edu/curriculum/course-schedule>. Accessed June 23, 2018. Link
19. Philosophy of Medicine. University College London. Available From: <https://www.ucl.ac.uk/prospective-students/study-abroad-ucl/study-abroad-guide/modules/hpsc3028>. Accessed June 23, 2018. Link
20. Philosophy of Medicine 2016. University of Turku. Available From: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/med/opiskelu/Jatkotutkinto/PGE/Documents/2016/Philosophy.pdf>. Accessed June 23, 2018. Link
21. Philosophy and medicine: Logic and critical thinking. East Carolina University. Available From: <https://www.ecu.edu/cs-dhs/bsomstudentaffairs/upload/HUMS-9418-2017-18-Philosophy-Medicine.pdf>. Accessed June 23, 2018. Link